

<https://www.apache.be/2019/11/05/energiecooperaties/>

Apache - ERIK VAN EYCKEN | 5 november 2019

Vlamingen nemen hernieuwbare energie in eigen handen

Leestijd: 7 minuten

TEGENWIND

Zelf duurzame stroom opwekken en gebruiken, zonder eigen zonnepanelen op je dak, of windmolen in je tuin? Meer en meer Vlamingen slagen erin, dankzij ondertussen vijftien groene energiecoöperaties. Die investeren met geld van gebruikers in de productie van wind- en zonne-energie. Ongeveer 1 op 50 gezinnen in Vlaanderen haalt nu al groene stroom bij dit soort burgercoöperaties, en houdt zo ook de energiefactuur in eigen handen. Toch vragen de coöperaties inspanningen van de overheid om hun achterstand ten opzichte van de energiereuzen te kunnen inhalen.

Vlaanderen telt nu al vijftien burgercoöperaties die groene stroom produceren en – in de meeste gevallen – ook leveren aan hun leden. Meestal werken ze onafhankelijk en bepalen zelf de kostprijs van hun groene stroom. Ecopower en BeauVent, de oudste onder de energiecoöperaties, werden opgericht in de jaren '90. Ze werken inmiddels ook samen en investeren vooral in eigen wind- en zonne-energieprojecten. Zon en wind zijn er zo voor iedereen, ook voor wie geen geschikte tuin of het juiste dak heeft.

Dat we op korte termijn moeten overschakelen naar hernieuwbare energiebronnen is eigenlijk crystal clear. De verschillende Vlaamse energiecoöperaties proberen die transitie vorm te geven en voor een groot publiek beschikbaar te maken. Het principe is simpel: je koopt één of meerdere aandelen en met dat kapitaal investeert de coöperatie in duurzame energieopwekking. Als aandeelhouder kan je ook klant worden en de groene stroom afnemen die jij en andere aandeelhouders gefinancierd hebben. Als aandeelhouder heb je daarnaast beslissingsmacht over de strategie van de coöperatie.

Schaalgrootte

De eerste Vlaamse energiecoöperaties zijn opgericht in de jaren '90 en worden stilaan volwassen. "We zijn helemaal geen kleine speler meer", zegt Jan De Pauw, bestuurder bij REScoop Vlaanderen, de Vlaamse federatie van verenigingen en coöperaties van burgers voor hernieuwbare energie, over de Vlaamse coöperatieve energiesector.

Toch zijn vandaag slechts 4% windturbines in Vlaanderen in coöperatief bezit. "In Duitsland is dat meer dan 30% dankzij de zogenaamde 'Energiewende', maar ook door de ruimte die gemeenschapsprojecten krijgen, zowel qua ruimtelijke ordening als qua regelgeving", legt De Pauw uit. "In Nederland zijn er meer coöperaties dan

gemeenten, maar dat zijn vooral erg lokale initiatieven die zich vaak beperken tot één project. Daardoor blijven de meeste Nederlandse coöperaties in het vrijwilligersstadium.”

Volgens De Pauw ontwikkelt zich in Vlaanderen een streekgebonden coöperatief energielandschap, met een schaalgrootte die groot genoeg is om met structurele inkomsten uit coöperatieve energieprojecten bijvoorbeeld snel personeel te kunnen aanwerven. “Bij Ecopower en BeauVent duurde het vrijwilligersstadium tien jaar vooraleer ze eigen personeel konden aanwerven. In beide gevallen was de bouw van hun eerste windturbine het kantelpunt”, stelt De Pauw, die met Rescoop die ‘vrijwilligersperiode’ voor startende burgercoöperaties wil verkorten.

De Pauw wijst daarvoor onder meer naar de Vlaamse overheid, en de Vlaamse regelgeving. “Die is vooral bedrijfgericht”, meent hij. Bedrijven die willen investeren in zonne-energie mogen volgens de Vlaamse overheid tot 40% stroom injecteren in het net, bij grootschalige zonneparken loopt dit op tot 90%. “Dit is een vorm van discriminatie van burgerinitiatieven en gemeenschapsprojecten”, vindt De Pauw.

Volgens hem moeten dezelfde regels gelden voor coöperatieve zonneprojecten gebaseerd op zogenaamd collectief zonnedelen. Kersvers Vlaams energieminister Zuhal Demir (N-VA) was niet bereikbaar om commentaar te geven op de verzuchtingen van de coöperatieve energiesector.

Jan De Pauw van Rescoop geeft uitleg over duurzame energie (Foto © Rescoop)

Vooroordelen

Volgens De Pauw zijn grote energiebedrijven, zoals Luminus en Engie Electrabel, en ontwikkelaars steeds op zoek naar nog meer marktaandeel op de Vlaamse energiemarkt. “Ze hebben momenteel al 96% van de onshore windenergie in handen”, stelt De Pauw.

‘Burgercoöperaties worden soms afgeschilderd als amateurs of een zootje ongeregeld, terwijl we al geruime tijd op een professionele manier werken’
“Burgercoöperaties worden soms afgeschilderd als amateurs of een zootje ongeregeld, terwijl we al geruime tijd op een professionele manier werken. Via de coöperatieve leveringsvergunning van Ecopower leveren burgercoöperaties groene stroom van eigen kweek aan ongeveer 2% van de residentiële energiemarkt”, zegt De Pauw. “1 op 50 gezinnen in Vlaanderen is voor haar groene stroom nu dus al onafhankelijk van energiemultinationals of commerciële leveranciers, en dat via mond-aan-mond-reclame in plaats van peperdure marketingcampagnes”, is De Pauw trots.

Hij wijst ook op de hoge scores die de coöperaties van de VREG krijgen voor hun dienstverlening enerzijds en van Greenpeace & Testaankoop voor de duurzaamheid van de geleverde energie anderzijds.

De Pauw benadrukt dat burgercoöperaties niet zozeer op zoek zijn naar subsidies, maar vooral naar gemeenschapsprojecten en dus projectlocaties. “We merken dat lokale besturen die het Burgemeesterconvenant (een belofte om ambitieuze klimaat- en energiedoelstellingen na te streven; nvdr.) ondertekenen steeds positiever staan tegenover coöperatieve projecten. Naast vooroordelen van burgers, vooral tegen de plaatsing van windmolens, kampen we met restricties van de overheid en boksen we op tegen de commerciële grootmachten. En toch boeken we stelselmatig vooruitgang.”

Met het zogenaamde ‘Clean energy for all Europeans package’ geeft de Europese Unie burgercoöperaties alvast een duwtje in de rug, door de burger als gelijkwaardige partner een centrale rol te geven in de energietransitie.

“Europa wil een gelijk speelveld voor burgerinitiatieven”, legt De Pauw uit. “De lidstaten hebben nu anderhalf jaar de tijd om de obstakels in hun wetgeving op te sporen en weg te werken. Het Vlaams Energieagentschap deed voor de omzetting van de EU-richtlijnen al een eerste consultatieronde bij de betrokkenen.” De Pauw hoopt dat coöperaties een vooraanstaande plaats aan de tafel krijgen.

Burgercoöperaties

Hoe ervaren de coöperaties de regelgevende obstakels en grote concurrentie van de multinationals nu zelf? We steken ons licht op bij twee burgercoöperaties die verschillende vormen van energie combineren, maar vooral in zonnepanelen investeren.

Energiecoöperatie Klimaan schoot nog maar net uit de startblokken, maar investeert nu al samen met buurtbewoners uit Bonheiden in 258 zonnepanelen op het gemeentehuis en de bibliotheek. “We geven de burger de kans om mee te investeren tegen amper 100 euro per aandeel. Via de taxshelter voor startende coöperaties is er een eenmalig belastingvoordeel van bijna de helft, later volgen dividenden”, legt Steven Laurijssen van Klimaan uit.

De gemeente Bonheiden zal door de installatie van Klimaan tot een derde eigen energie kunnen produceren (alle gemeentelijke infrastructuur opgeteld), de eigenaars van de zonnepanelen zijn de eigen burgers.

Voor het technologische gedeelte gaat Klimaan een samenwerking aan met een andere burgercoöperatie, ZuidrAnt uit Antwerpen. Begin november werd de installatie gekoppeld aan het net.

Het project is volgens Laurijssen meer dan alleen maar de opwekking van elektriciteit. "We doen ook aan gemeenschapsvorming door de burgers rechtstreeks te betrekken bij hernieuwbare energieprojecten in hun buurt. We kunnen niet voorkomen dat sympathisanten die verder weg wonen ook aandelen kopen, maar in onze communicatie focussen we vooral op de Bonheidense bevolking", zegt Laurijssen.

Foto: Jan Walraven

Windmolens van BeauVent (Foto © Jan Walraven)

Zonnewind

Nog een nieuwe speler in het coöperatieve energielandschap is Zonnewind. Begin juli van dit jaar telde de coöperatie met basis in Zandhoven 220 coöperanten. Jan Fonderie is sinds een half jaar de eerste betaalde kracht van de burgercoöperatie. Zonnewind investeert zowel in zonne- als windenergie, maar ook in biogas.

De nog jonge burgercoöperatie realiseerde al enkele projecten met zonnepanelen, maar ziet een groot groeipotentieel. "In 2017 nam ik deel aan een inspiratiereis naar onder meer Duitsland", vertelt Fonderie. "Freiburg (im Breisgau; nvdr) is echt het mekka van coöperaties en duurzame energie. Er zijn bijvoorbeeld hotels die quasi volledig energiepassief opereren en in naburige dorpjes worden via biomassa huizen van drieduizend inwoners voor 80% verwarmd via een zelf aangelegd warmtenet."

Indrukwekkend, vindt Fonderie, aangezien veel burgers er hun vrije tijd voor opofferen. De inzet van de gemeenschap is er dus onmisbaar. "Ook in het Luxemburgse Beckerich Luxemburg doet men al jaren pionierswerk. In samenwerking met een landbouwcoöperatie wordt een warmtenet gevoed door een biogasininstallatie en twee biomassaketels op houtsnippers", vertelt Fonderie.

Fonderie zegt dat de burgercoöperatie zich enerzijds bezighoudt met het lokaal opwekken van energie, en ook met energie-efficiëntie. "Vooral de vervanging van klassieke verlichting naar LED brengt een enorme besparing met zich mee. Het verbruik daalt vaak met twee derden".

Achterop

Vijftien duurzame Vlaamse energiecoöperaties is niet min, maar in vergelijking met onze buurlanden hinken we toch nog behoorlijk achterop. Volgens Fonderie is dat vooral te wijten aan een gebrek aan kennis. "De cijfers spreken voor zich. In Nederland zijn ongeveer 500 energiecoöperaties actief en in Duitsland werken meer dan 1.000 energiecoöperaties rond diverse hernieuwbare energievormen. De opwekking van energie is er veel meer gedecentraliseerd, dat kennen we hier niet."

Toch leeft er ook in Vlaanderen iets. In Kontich, Diksmuide, Gent, Mechelen en dus ook in Zandhoven ontstaan nieuwe lokale initiatieven. Ecopower is toch al even niet meer de enige energiecoöperatie in Vlaanderen.

“Het systeem is erg voordelig: via coöperatieve aandelen wordt je mede-eigenaar van lokale energieprojecten”, legt Fonderie uit. “Je bent baas over je eigen energieopwekking en hebt inspraak in het beleid. Bij grote producenten zoals Electrabel en Luminus is het wachten op een prijsverhoging van de maandelijkse energierekening. Bij een burgercoöperatie hebben de leden hun energiefactuur zelf in de hand”, stelt Fonderie.

Hij ziet Eeklo als een na te volgen voorbeeld. “Windenergie is er een streekproduct, 5 van de 8 windturbines zijn er coöperatieve windturbines. Er komen nog 14 windmolens bij, waardoor Eeklo binnenkort de eerste energieneutrale gemeente van ons land zal zijn op vlak van elektriciteit. Er zal meer windstroom geproduceerd worden dan er jaarlijks verbruikt wordt”, zegt Fonderie.

‘Leden van een energiecoöperatie hebben hun energiefactuur zelf in de hand: ze zijn mede-eigenaar van lokale energieprojecten, baas over de eigen energieopwekking en hebben inspraak in het beleid’

Niet overal zijn windmolens echter welkom. Er is nog steeds fel en veel protest bij buurtbewoners over geluidshinder en slagschaduw. Volgens Fonderie komt veel bezorgdheid voort uit onwetendheid. “Ook in Zandhoven geloven we in de plaatsing van windmolens langs het Albertkanaal, toch is het belangrijk dat je de bevolking van in het begin goed informeert over het doel en de voordelen. Eén windmolen produceert het equivalent van tientallen daken vol zonnepanelen, en is dus zeer efficiënt”, legt Fonderie uit.

Het ophalen van de centen gebeurt volgens Fonderie erg makkelijk. “Bij de eerste investeringsronde zamelden we op amper twee dagen 250.000 euro aan aandelen in. Een tweede oproep bij diezelfde mensen resulteerde ook op twee dagen 100.000 euro extra. Met de eerste schijf investeerden we in de plaatsing van zonnepanelen op het dak van de gemeentelijke sporthal en een tweede project realiseerden we bij een KMO.”

De gemeente Zandhoven moet zelf niet investeren, maar betaalt wel op 10 jaar tijd in schijven de kost terug. In de tussentijd blijft de coöperatie eigenaar van de panelen, en draagt ze ook de onderhoudskosten. Daarna wordt de installatie eigendom van Zandhoven. “Gezien de winst die de gemeente boekt en de afschrijftermijn dient op de gemeentebegroting geen eenmalig investeringsbudget te worden voorzien”, legt Fonderie uit.

Gezonde energie

Een heikel punt blijft de exclusieve macht over het net van netbeheerder Fluvius. Stel: uw buurman legt zonnepanelen en produceert maandelijks een overschot aan energie, en wil dat overschot aan jou verkopen. Dan kan je niet zomaar afspraken maken om de energie over twee of meerdere woningen te verdelen.

De politiek sensibiliseert over groene energie, subsidieert onder strikte voorwaarden, int forse accijnzen op stookolie en brandstoffen, maar staat alleen Fluvius toe als netbeheerder. Zo'n drie kwart van uw energiefactuur bestaat uit netbeheerskosten. "We doen in ons land te veel aan hokjesdenken. We moeten bovenlokaal denken", meent Alex Polfliet, energie-expert bij Zero Emission Solutions.

"De voorwaarden, de belasting en de kost om een rechtstreekse lijn met je buurman te leggen zijn absurd, je begint er liever niet aan", zegt Polfliet. "De nieuwe digitale meter zorgt er dan nog eens voor dat eigenaars van zonnepanelen niet meer worden betaald voor het overschot aan energie dat ze op het net brengen, terwijl ze wel het prosumentarief moeten blijven betalen voor het gebruik van het distributienet."

Ook Fonderie zegt dat er nog te veel vraagtekens zijn over het rechtstreeks leveren van energie tussen particulieren of bedrijven. "In Nederland is dat een ander verhaal, daar kan het wel. Het staat onze manier van werken in de weg. Wat wel al mag in ons land is het ontladen van autobatterijen. Het schoolvoorbeeld en pionierswerk van deze technologie gebeurt in de Utrechtse woonwijk Lombok."

Die wijk experimenteert al een hele tijd met het op- en ontladen van autobatterijen. Een overschot aan zonne-energie wordt in de batterij opgeslagen, en wanneer de zon niet schijnt kan de batterij stroom leveren in woningen. In het Bonheidense project integreren Klimaan en ZuidrAnt deze technologie in de installatie op het dak van het gemeentehuis en bibliotheek. Het elektrisch wagenpark van Bonheiden zal hiervoor dus van pas komen.

AUTEUR: ERIK VAN EYCKEN

Erik Van Eycken (46) is sinds 12 jaar journalist bij verschillende media en kranten. Zijn interesses liggen vooral bij onderzoek binnen de bedrijfswereld, technologische innovatie, cultuur, politiek, luchtvaart en sociale mediakanalen. Hij is vader van twee dochters, rasecht Vlaams-Brabander, fijnproever en verzot op fotografie en muziek.

AuteursarchiefStuur Erik Van Eycken een e-mail